

אחרי-מות, קדושים: לפני ה'

עשרים ושש פעמים, כמנין שם הויה, חוזר צירוף המלים "אני ה'" בפרשותינו. שם ה' מופיע עוד פעמים רבות, כשלשים במספר, החל מתיאור מות בני אהרן "בקרבתם לפני ה'" בפסוק הראשון של פרשת אחרי מות, ועד "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'", בפסוק שלפני האחרון בפרשת קדושים.

פרשיות אלו עמוסות במצוות מכל תחומי החיים. תחילת פרשת אחרי מות בכפרה על המקדש, על הכהנים ועל עם ישראל, בכניסת הכהן הגדול למשכן ביום הכפורים. המשכה באיסור שחיטה מחוץ למשכן, איסור אכילת דם, טומאת נבלה ופרשת עריות. פרשת קדושים היא סל מלא במצוות ה', ולפי חז"ל נאמרה בהקהל כי זו פרשה שרוב גופי תורה תלויים בה. הנוכחות המרובה של שם ה', מעצימה את המניע העיקרי לקיום המצוות לפי האמור בפרשיות אלו. והוא – התודעה של נוכחות ה' בעולם ובחיי האדם.

ישנם טעמים אחרים למצוות, חלק מהם מופיעים גם בפרשתנו, כגון, מצות אהבת הגר מוסברת ב"כי גרים הייתם בארץ מצרים", וחלק מאיסורי העריות מנומקים במושגי טומאה, "תועבה" ו"תבל", אולם אלו הן סיבות משניות, המבהירות מה ערכם של המעשים האלו ביחס לעמידה לפני ה'. כאשר העם נטמא בתועבות, אין הוא יכול להתקיים לפני ה' ובארצו. כאשר אדם אוהב את הגר, הקב"ה איתו, ולכן הפסוק אומר: "כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם, ואהבת לו כמוך, כי גרים הייתם בארץ מצרים, אני ה' אלקיכם". החתימה ב"אני ה' אלקיכם" כורכת גם את המצוה שבין אדם לחברו, בנוכחות ה' בחיינו. המבט אינו מופנה אל הזולת בלבד, בקו אופקי, אלא גם פונה כלפי מעלה, אל ה' שבשמים. או אפשר לומר בדרך אחרת: הנוכחות האלקית אינה רק בשמים ממעל, אלא ה' שוכן בינותינו, ונמצא בכל מעשינו, וגם במפגש שבין שנים, אדם וחברו, איש עם אמו או אביו, ה' נמצא שם ויש להתחשב בכך בעת המפגש עם הזולת. וכמובן גם בדרך השלילה, אפילו כשהאדם נמצא בינו לבין עצמו, אוכל דם, או חוטא במולך, אוב וידעוני, ה' נמצא שם, "ונתתי את פני באיש ההוא", להכריתו מקרב עמו, כדי שלא יטמא את סביבתו.

הסיומת "אני ה'" או "אני ה' אלקיכם" חוזרת בסופן של מצוות רבות: ערלה ורבעי, כתובת קעקע, שמירת שבת ומורא מקדש, איסור אוב וידעוני, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, מידות ומשקלות, ואף בחתימה הכללית של פרשיות המצוות, ופרשת הקדושה והעריות בפרט. ממילא ברור, שאין היא נוגעת דווקא למצוות של "בין אדם למקום" אלא היא קובעת שכל המצוות כולן יוצרות את "המקום" של הנוכחות האלקית.

התודעה של מקיים המצוות העולה מן הפרשיות הללו היא התודעה המתמדת של מציאות ה' בעולם. המוטיבציה לקיום המצוות נובעת מתודעת הנוכחות הזאת, אלו הם המעשים המתבקשים מכך שה' נמצא בסביבתנו, מן הידיעה שזה רצונו. כמו ילד שמשפר את ההתנהגות כשהורים משגיחים עליו, כמו כיתה שעוברת למצב דריכות כאשר המנהל נכנס לחדר. באופן אחר אפשר לומר, שאלו הם המעשים שעל האדם לעשות על מנת לאפשר את העמידה לפני ה'. מעין סידור הבית כדי שהאורח הנעלה יוכל להופיע ויחוש בנוח. 'הכנסת האורחים' של אברהם, מיתרגמת בשפת המצוות לאוסף המעשים שיש לעשות כדי שה' כביכול יוכל להתארח בביתנו ובארצנו.

הנימוק הזה לקיום המצוות אינו מובן מאליו. טעמי המצוות, גם אלו היונקים מכתובים מפורשים בתורה, מגוונים מאד. כך לדוגמה, בפרשת משפטים שם ה' כמעט ולא נזכר על המצוות שבין אדם לחבירו, מלבד בענין השבועה, שבה פונים כביכול ישירות אל ה'. בפרשת שופטים שבחומש דברים, מנומקת מצות המשפט ברדיפת הצדק. המצוות יכולות להיות מונעות מערכים שונים, וניתן למצוא בהן תועלויות שונות לאדם, לחברה ולארץ. על רקע ריבוי הטעמים והאפשרויות, שאינם נוגדים זה את זה אלא משלימים זה לזה, חשוב להבין את הייחוד של פרשיות המצוות שבלב ספר ויקרא. בפרשיות אלו מתברר שקיום המצוות כרוך גם במהלך הכללי של ספר המשכן והקדושה – יצירת סביבה כמו "מקדשית" של נוכחות ה' בחיינו. החידוש שבנימוק הזה אינו רק בכך שהוא מגלה טעם בקיום המצוות, אלא גם בכך

שהוא מגלה אפשרות לחיות באופן אחר את חיי האדם והחברה. חיים המתנהלים בתודעה של נוכחות ה' מתמדת. מובן, שזו שאיפה ומטרה שמהווה מקור לעיצוב של תרבות חיים וקיום שלמה, השונה במידה מרובה גם מהווי החיים המקובל בחברות דתיות שונות, של בני ברית ושאינם בני ברית, ואפילו בין שומרי תורה ומצוות בדקדוק.